

become bride’ (in the Georgian-Ossetian Dictionary – გათხოვება ‘to get married to a husband’).

чындздон дзаумѣ ‘dowry’ (literally, ‘the brides belongings’) is defined in the Georgian-Ossetian Dictionary (P. Sanakoev, 1955) as **მზითევი**; although the meaning is readily understandable, the shade of meaning which the source language term bore, is lost.

In Ossetian composites denoting groom and bride, word ‘bride’ (**чындз**) stands in the initial place (**чындз ъмѣ снахс**); such word-order, as well as the fact that Ossetian words denoting ‘wedding’ (‘the bride’s night’), ‘dowry’ (‘the brides belongings’), etc. are etymologically based on the concept of ‘bride’, reflect special respect for the bride as such.

The paper analyses in detail the lexical units, whose literal meanings are lost in translation and are perceived as ordinary words, rather than those expressing the nation’s ethnopsychology. We believe that in such cases (at least on some occasions) literal meanings of the concepts could be taken into consideration (and indicated).

უნივერსალური ლექსიკონის კონცეფცია

ანსის ატაოლს ბერზინში

რიგის ტექნიკური უნივერსიტეტი

ელფოსტა: ansis.berzins@rtu.lv

ლექსიკონების ელექტრონულად შედგენა ახალ შესაძლებლობებს უქმნის მათს შემდგენლებს და კლასიკურ ლექსიკოგრაფიულ წარმოდგენებს არააქტუალურს ხდის. სანამ ლექსიკონები „ქალაქად“ იქმნებოდა, მთავარი კითხვა შემდეგი იყო: „რა შევიტანოთ მათში და რა არ შევიტანოთ?“

დღესდღეობით ელექტრონული ლექსიკონები რეალური დროის რეჟიმში ფილტრაციის საშუალებას იძლევა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ლექსიკონის შექმნის პროცესში შეგვიძლია მთელი ხელმისაწვდომი ინფორმაცია შემდგომი მუშაობისთვის ხელშეუშლელად შევკრიბოთ ლექსიკონის სტრუქტურისა და პროგრამული უზრუნველყოფის არქიტექტურის წინასწარ განსაზღვრის შემთხვევაში. ეს კი ფუნდამენტურად ცვლის ლექსიკონების შექმნის ძირეულ პრინციპებს.

თარგმნითი, განმარტებითი, ტერმინოლოგიური, დიალექტური, ფრაზეოლოგიური და სხვ. ტიპის ლექსიკონების ერთდროულად შექმნა შემდგომში მათი ცალ-ცალკე გამოყენების პერსპექტივით, ერთი მხრივ, პროცესს უფრო რაციონალურს ხდის, მაგრამ, მეორე მხრივ, სისტემას მოუქნელობას მატებს და მისი შექმნის პროცესსაც ართულებს.

როგორ შევქმნათ ამგვარი „უნივერსალური“ ლექსიკონი და როგორი უნდა იყოს მისი შედგენის სისტემა? როგორ უნდა აღვიქვათ იგი? ამ კითხვებზე პასუხის გაცემას ჩვენს მოხსენებაში შევეცდებით.

აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთ დასკვნამდე მიგვიყვანა ლატვიურ-ლატგალური ლექსიკონის გამოცდილებამ, რომელზედაც ამჟამად ვმუშაობთ.

Conception of the universal dictionary

Ansis Ataols Bērziņš

Riga Technical University

e-mail: ansis.berzins@rtu.lv

Electronic development of dictionaries creates new possibilities for developers and makes non actual classical lexicographic perceptions. While dictionaries were developed “on paper”, the main question was “what to include and what not to include?” The balance between wishes and possibilities, between

interestingness and perceptibility of information, between knowledge and space was the main lexicographical problem.

Nowadays electronic systems give us possibility of real-time filtration. It means that we are able to collect all the available information without any disturbance of the further work in case of forward-looking design of the dictionary structure and the architecture of the development software too. It fundamentally changes the basic principles of creation of dictionaries and should be discussed and analysed widely.

Besides, it means that the main classification criteria, used for “paper” dictionaries, become insignificant in case of creation of a “universal” electronic dictionary: all of them can be used as filtration (instead of creation) criteria: density of entries can cover both general and restricted and special lexis (regional and social dialects, jargons and slangs, archaisms), monolingual dictionary can be combined with bilingual (or even multilingual), lexical data – combined with encyclopaedic, diachronic (dynamic) data – with synchronic (static), normative – with referential, genre usage data – with special. Arrangements can be defined freely depending on user needs, including alphabetic and semantic ones.

Simultaneous development of translational, explanatory, terminological, dialectal, phraseological and other types of dictionaries with possibility of separate usage of them afterwards from one side makes the process more rational, because it is possible to keep all the information at the right place at once but, on the other hand, makes the system more unwieldy and the process of the design of the system much more complicated.

How to create such a “universal” dictionary and its development system? What to think about? That's the main question we try to answer in our article.

Of course, we mean universality not only in the sense of contentable type of a dictionary, but also in the technical sense: one dictionary should cover needs of both modern electronic (both off-line and on-line) dictionary and classical “paper” dictionary, respectively, should have possibility to be automatically printed out and published properly.

Some of these possibilities we have realised on the basis of Latvian-Latgalian dictionary we are currently working on.

წოვათუმურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ოთხენოვანი ლექსიკონის I ტომის აგებულებისა და საგამომცემლო პრინციპების შესახებ

არსენ ბერთლანი, მაყვალა მიქელაძე, ქეთევან გიგაშვილი

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: abertlani@rambler.ru

წოვათუმურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ოთხენოვანი ლექსიკონი მზადდება თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ფილოლოგიის კათედრის სამეცნიერო პროექტის – „აულის ენები – კაცობრიობის არსებობის გონითი ფორმები გლობალიზაციის პირობებში (წოვათუმურ-ქართული ორენოვნების მასალების მიხედვით)“ – ფარგლებში 1984 წელს დავით და ნიკო ქადაგიძეების მიერ შედგენილი სამენოვანი „წოვათუმურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონის“ ბაზაზე.

წოვათუმური ენა ფუნქციონირებს საქართველოს ერთადერთ სოფელში – ზემო ალვანში – და გადაშენების საფრთხის ქვეშ იმყოფება. ქადაგიძეთა ლექსიკონის მასალები მის გამოქვეყნებამდე მთელი ნახევარი საუკუნით ადრე იყო მოძიებული და თუმურ-ქართული ორენოვნების გაცილებით ადრეულ საფეხურს ასახავდა. მას შემდეგ კიდევ ბევრი მნიშვნელოვანი ცვლილება მოხდა თუმურის ფონოლოგიურ თუ გრამატიკულ სტრუქტურებში.

ლექსიკონი გამოდის 3 ტომად და ყველა ტომი შეძლებისდაგვარად შევსებულია ახალი ლექსიკით.

Conception of the Integrated Dictionary

Electronical development of dictionaries creates new possibilities for developers and makes non actual classical lexicographic perceptions. While dictionaries was developed „on paper“, the main question was „what to include and what to not include?“. The balance between wishes and possibilities, between interestingness and perceptibility of information, between knowledge and space was the main lexicographical problem.

Nowadays electronical systems gives us possibility of real-time filtration. It means that we are able to collect all the available information without any disturbance of the further work in case of forward-looking design of the dictionary structure and the architecture of the development software too. It fundamentally changes the basic principles of creation of dictionaries and should be discussed and analysed widely.

Besides, it means that the main classification criteria, used for „paper“ dictionaries, becomes secondary in case of creation of a „universal“ electronical dictionary: all of them can be used as filtration (instead of creation) criteria: density of entries can cover both general and restricted and special lexics (regional and social dialects, jargons and slangs, archaisms), monolingual dictionary can be combined with bilingual (or even multilingual), lexical data – combined with encyclopaedic, diachronic (dynamic) data – with synchronic (static), normative – with referential, general usage data – with special. Arrangements can be defined freely depending of user needs, including alphabetic and semantic ones.

Simultaneous development of translational, explanatory, terminological, dialectal, phraseological and other types of dictionaries with possibility of separate usage of them afterwards from one side makes the process more rational, because it is possible to keep all the information at the right place at once, but from other side makes the system more unwieldy and the process of the design of the system much more complicate.

How to create such a „universal“ dictionary and it's development system? What to think about? That's the main question we try to answer in our article.

Of course, we mean universality not only in the sense of contentable type of a dictionary, but also in the technical sense: one dictionary should cover needs of both modern electronical (both off-line and on-line) dictionary and classical „paper“ dictionary, respectively, should have possibility to be automatically printed out and published properly.

Some of these possibilities we have realised on the basis of Latvian-Latgalian dictionary we are currently working on.

The main question of dictionary creation is – what to include and what to not include? It is a compromise between data and perceptibility.

The basic steps of development of a paper dictionary are:

- determination of addressees and their needs;
- selection of type of the dictionary;
- inventory of existing data;
- choice of notation
- semantical description
- description of the format of entries
- writing of entries
- editing. [1]

The steps of development of an electronic dictionary are different, likely because of data flexibility and availability of additional changes making at any step:

- determination of addressees and their needs;
- adaptation of the dictionaries software used;
- input of the data available;
- writing of additional entries and additional data of existing ones;
- editing.

Microstructure (the data entry consists of) of dictionary contains:

- phonology
- morphology
- syntax
- semantics
- context
- spelling
- etymology
- frequency. [2]

Dictionaries can be classified by purpose:

- linguistic
- encyclopaedic - not an object of this paper.

And by number of languages:

- monolingual
- parallel (enough to consider only bilingual, creating the database structure in a way of possibility of duplication of all the fields of the second language).

In a case of creation of such an integrated dictionary, it should contain information traditionally included in common vocabularies, dictionaries, thesauruses: in a case of appropriate labeling different subdictionaries can be extracted both by era, by normalization and for training purposes.

Entry should contain a following information:

- syntactic
- semantic
- stylistic
- illustrative
- dialectal
- phonetic

- morphological
- historical
- etc.

In a case of bi(or multi)lingual dictionary it is possible to provide universality by activity / passivity too, introducing different notes for different directions of translation.

- It is recommended to include data traditionally included only in following special –
- dictionaries:
  - terminological
  - dialectal
  - of synonyms / antonyms
  - of foreign words
  - of proper names
  - phraseological
  - of passive vocabulary, historicisms, archaisms
  - of regulatory / profanity
  - of compatibility
  - of pronunciation
  - of frequency.

In such case it will possible to automatically extract special dictionaries of all of these types.

The main conclusion is that computational technologies provide technical possibilities, changing lexicographic decision on the merits, not only in form. When creating an electronic dictionary it is recommended to input all useful or potentially useful information and filter the data needed only at phase of usage, not creation (which may possible, of course, only if the data is completely structured).

Bibliography

1. Jakaitienė, E. Leksikografija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
2. Hudson, R.A. The linguistic foundations for lexical research and dictionary design. // International Journal of Lexicography, 1, No. 4, 1988.
3. Чумарина, Г. Р. Теория и практика составления электронных словарей. Казань, 2010.

„Travel costs and participation fee for this conference are financially supported by ERDF project „The development of international cooperation, projects and capacities in science and technology at Riga Technical University” Nr. 2DP/2.1.1.2.0/10/APIA/VIAA/003”.